

πόρου πώς σ' άφτη μου τή μελέτη, δε θα βρή σκυιας ύβρεις, παρά θα δῃ και λογική και πάθος, άφοῦ τάγραψε όλα με τῆς καρδιάς μου τόν πόνο, και πρέπει με κάποιο σίβας νά τά ελέπη κανείς τά δυό άφτά, τή λογική και τὸ πάθος, γιατί δέν είναι πράματα τῆς νουήνας, όπως είναι οἱ παράδες τοῦ ἐμπορίου μας, ἴσως και τὸ κεφάλι του.

Μά τότε, θά μοῦ πῇ ὁ σὺρ μιτῆς ποῖος ξέρε; μπορεί ὁ ἐμπορὸς μας νά ναι και χιώτης-γιατί προσωπικά; Καί σ' άφτό του τὸ ρῶτημα θάπαντήσω. Εἶναι προσωπικά και προσωπικά. Τά προσωπικά τὰ πῶ γνωστά στήν Ἑλλάδα είναι σάν πολεμῆς μιὰ ἰδέα, διγ τάχατις ἐπειδὴ και δέν τὴν ἀγαπᾷ, μὰ ἐπειδὴ δέν ἀγαπᾷ τὸ πρόσωπο, ποῦ τὴ διαφεντέβει. Ἐγὼ ὅμως οἱ ἄλλα προσωπικά, αἱ άφτά είναι νά μὴν ἀγαπᾷ τὸ πρόσωπο, σὰ μιὰς τὴν ἰδέα ποῦ τὴ διαφεντέβει τὸ πρόσωπο αὐτό. Τότε, χτυπῶνται; τὸ πρόσωπο, δὲ χτυπᾷ τὸ πρόσωπο μονάχα, χτυπᾷ σόους ἔχουν τὴν ἰδια τὴν ἰδέα, γιατί κάποτε τυχαίνει οἱ ἄλλα πρόσωπα, καθὼς τοῦ ἐμπορίου μας τὸ πρόσωπο λόγου χάριν, νὰ κρύβονται πίσω ἀπὸ κανένα πρόσωπο πῶ σημαντική, κ' ἔναι νάντιπρωτωπῆς και τοῦς ἄλλους.

Νά σὰς πῶ τὴν ἀλήθεια, εἶμαι μῆτε τὰ πρῶτα προσωπικά μοῦ ἀρέσουν, μῆτε τὰ δεύτερα. Μά στήν Ἑλλάδα είναι ἐλπίδα ἀδύνατο νά χτυπήσῃς καμμιὰν ἰδέα δίχως νά χτυπήσῃς μαζί και τὸ πρόσωπο. Δὲ θά κατολῶδουνη. Θέλετε τὴν ἀπόδειξη; Νά σὰς τῇ δώσω, τρανή. Ὅσα εἶπα στὰ πέντε μου ἄρθρα γιὰ τὸ Σύλλαγο, τὰ εἶπα τοῦλάχιστο σὲ πεντέξ ἄλλα μου ἄρθρα τῶρ πὺ τᾶζω μαζωμένα όλα σ' ἓνα βιβλίον, ἔρχομαι τὰ βλέπει ὁ καθένας τὰ πῶ σπουδαία λοιπόν, τὴν ἰδέα καθα-ρὴ και τὴν οὐσία, τὸ ζήτημα, ὅποιος θέλει θά τὰ δῇ στὴ μελέτη μου, ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΑ*. Ποιὸς τὴ διάβασε; Κανένας! Κι ὡς τόσο τάλεγα ἐκεῖ πολὺ πρόνομα, πολὺ ἥσυχα, ζηγοῦσα τὰ καθέ-καστα. Σ' άφτά δέν πρόσζε μῆτε χιώτης μῆτε Ἀθηναῖος. Γιατί; Γιατί προσωπικά δέν εἶχε! Καί θέ-λετε νά σὰς δώσω ἀπόδειξη ἀνῶμα πῶ τρανή; Ἦ ἀπὸ πῶς; τώρα θά προσέξουν ὡς και στὴ μελέτῃ ἀφτὴ πῶ σὰς λέω και πῶ τῶτες δέν τὴ παρατή-ρησε κανείς. Γιατί; Γιατί, δίχως νά βάλω τίποτε προσωπικό, ἔβαλα μέσα δυό τρία πρόσωπα, δυό τρία ονόματα. Νάβω τὸς ἐνὶν ἑταίρους μὲ τὸν Πρὸ-εδρὸς τοῦς, δὲ θά φτάνανε χίλια ἀντίτυπα. Θά χτυ-ποῦντοῦνται τὸ βιβλίον.

Ἠγάθω τὰ πρόσωπα, σάν ἄρξισουν νά καταλα-βαίνουν τίς ἰδέες.

24 τοῦ Σεπτεμβρίου, 1901.

ΓΥΓΑΡΗΣ

ΚΛΕΙΣΜΕΝΟ ΓΡΑΜΜΑ

(Στὸν κ. Πιέρ Μωρεῖς Γκαϊό «Κοιτάξτε, ἐν- ταῦθα».)

Φίλτατε.

Μεταξὺ μας νά τὰ ποῦμε. Ἐδιαβάσαμε τὸ ἀνοιχτὸ γράμμα ποῦ δημοσίευσες στὸ τελευ-ταῖο φυλλάδιο τῆς ὑπερεγκριτωτάτης «Κρι-τικῆς» και ἀμυπηθήκαμε γιὰ τὸ τοῦπῃ σου. Μιὰς γιὰ ἀσυνειδησία, γι' ατομικὸ σὺμφέρον, γιὰ ψευτιά, γιὰ ἐλαφρο-μυαλιά—και γιὰ τὴν πρῶμ δέν μιλάς, καλόντιχῃ!—και μέχρι ἀκρῶν συγκινηθί-καμε! Χαρὰ στήν παλληκαριά σου, νά τὰ ποφασίσῃς νὰ ὑποπικαλῇς ὅρε; Τὸ σὺν παλληκαριά, νά σοῦ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, ἀπὸ σένα δέν τὴν περιμέναμε!

Ξεχωρίζεις δυό εἰδῶν γιγθάρους στὸ σοφὸ γράμμα σου. Τοῖς γιγθάρους ποῦ φοροῦνε τὴν λεοντή, και τοῖς γιγθάρους ποῦ δέν τὴν φοροῦνε παρὰ βγαίνουν ὅζω μὲ τὸ ἴδιον τὸ γιγθάρουντο τομῆρι τοῦς. Στὴν πρῶτῃ τάξῃ κατὰτάσεις τὸ «Νοῦμᾶ» μὲ τοῦς συνεργά-τες του.—Σπολλῶτε σὺς. Στὴ δεύτερῃ μένεις ἡ ἀφεντιά σου, μὲ τοῖς δικούς σου συνερ-γάτες και ὑποδολεῖς. Αὐτὸ δὲ, ἀφοῦ τ' ὁμολογεῖς, σοῦ δίνει κάθε δικαίωμα νά πο-ζάρῃς—και γιὰ τὴν ποζάρῃς μουσιὸ Πιέρ; γιὰ εἰλικρινῆς και εὐσυνειδήτους.

Φοβερίζεις πὺς «θὰ τὰ ξαναποῦμε». Νά τὰ ξαναποῦμε, ἀφέντη μου, ὅποτε θέλῃς. Στοις ὀρημούς σου.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος πῆρε αὐτὸ τὸ κλεισμένο γράμμα ποῦ σοῦ στέλνουμε μὲ τὴν πεποί-θησι πὺς δέν θά τάνοιξῃς κι' αὐτὸ και δέν θά τὸ διαβῇς στίους φίλους σου.

Προσθυμάται δούλου σου
ΟΙ ΚΟΥΚΟΙ ΤΟΥ «ΝΟΤΜΑ»

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΜΕΜΒΡΑΙ

Ο ΗΛΙΟΣ ΛΥΟΝΕΙ

Ἀγωνίζονται τὰ δέντρα νά ρῖξουν κάποιον ἑ-σται στίους κουραμένους ποῦ κἀντοῦνται κάτω μὲ κα-τεβυσμένα τὰ καπέλλα ἡ. Νά τοῦς φυλάξουν ἀγῶ-νίζονται ὅπο τίς καρτερές ἀντίτες ποῦ μεσημεριά-τικου τοῦ Ἡλίου και στὸν ἀγῶνᾶ ἀπάνου, σὺσυν-

ταῖ σὺσυν νά προσκαλοῦν τὰ πουλιά στὴν πρασι-νάδα και στὸν ἀέρα τῶν κλαριῶν νά τραγουδή-σουν... Ὡ τὰ πουλιά νά τραγουδήσουν προσκα-λοῦν!.. Ζητᾶνε τοῦς καλοῦς συμπολαιμιάδες στὸ δημιουργημὰ τοῦ ἱσίου και τῆς δροσιάς!..

Νά ὁ δραγᾶτης τῶν ἀμπελιῶν ὁ αἰώνιος, ποῦ ἀδιάκοπα—γυρίζοντας ἀπ' τὴν ἀρχὴ στὸ τέλος κι' ἀπὸ τὸ τέλος στὴν ἀρχή—φυλάει, ἔχει κῆφει τίς μαγικαίτερες κλᾶρες ποῦβαν γεράει ποῦ στὴν κορμὸ τοῦ δέντρου, γιὰ νᾶβουν τὰ νέα φωντάνια και μὲς ἀπ' τίς χαρμάδες ποῦκαμαν οἱ κορμένες παλῆς κλᾶρες, ρίζωνταν κάτω ἐλοπύρινος ὁ Ἥ-λιος και ζεμάτιζε τὰ κουρασμένα πλάσματα κάτω στὴ Γῆ ποῦβουανε ἀπὸ τὴ ζέστη... Καί τοῦ κακοῦ γδύνονταν ὁλᾶκεροι οἱ καψεροὶ μὲ τὴν ἐλπίδα ν' ἀνασᾶνουν... γδύνονταν γιὰ νά δροσιστοῦν κα τῶς περσότερο τοῦς ἔβηνε ὁ ἥλιος, γελῶντας ὁ μεγα-λὸς σαρκαστῆς τῶν ἀδυναμιῶν— περσότερο τοῦς ἔβηνε!—

Καί κινούσαν ἄλλοι τὰ μαντήλια τοῦς κι' ἄλλοι τὰ καπέλλα τοῦς γιὰ νά κἀμουν τὸ ρέμα τ' ἄκρουν, μὰ τοῦ κακοῦ! γιατί ἔβερναν στὰ κατακόκκινα μάγουλα τὴ φωτιά...

Τίποτε δὲ σταματοῦσε τὸ ζεῖδρωμα τοῦ χει-ματίνου πλάσματος ποῦ τῶς ἀλλοιάσει ἡ με-γάλη πόρα. Ὡ! τὴ δυστυχισμένη τὴν ἀνθρωπῆ-τητα ποῦ ζεματίζεται ὅσο περσότερο γυμνώνεται κι' ὅσο περσότερο θέλει νά δροσιστεῖ!..

Νά ἴσας ὅλοι πουλιά νά πέταγαν στὰ κλαριά τοῦ φηλοῦ δέντρου!..

Μ' ἀφοῦ δέν εἶνε, γιατί ζητᾶνε τὴ δροσιά ποῦ δέν εἶνε γι' αὐτοῦς!;

Καί περμένουν τὰ περστικά αὐτὰ πλάσματα ν' ἀφῇσουν γιὰ τὰ παιδιὰ τοῦς τοῦλάχιστον τὴ ὁραμὰ τῶν νέων φωντανῶν. τῶν δροσιῶν και τῶν ἱσίων—ποῦ τὰ λένε: πράγματα τοῦ μέλλοντος— χωρὶς νά νοιώθουν πὺς κι' αὐτὸ εἶνε χαμῆς: πὺς τὰ νέα φωντάνια θάβγουν ἀπὸ τῆς παλῆς τίς ρί-ζες και πὺς τὸ γέραςμα δὲ θά τταματῆσει, ρί-χνοντας τίς παλῆς κλᾶρες!..

Καί δὲ νοιώθουν πὺς και τὰ νέα τὰ φωντάνια θά τὰ σπῆξῃ μέσα στίς φλέβες ὁ σάρακας ὁ πα-λῆς!..

Ὡ! ὁ ἐγωισμὸς τῶν ἀνθρώπων διαβᾶν ποῦ ἄλλα σνερῶνται κι' ἄλλα ἐτοιμαζοῦνε—δὲν ὁ-θῶν ο ν ο τ α ς—μὲ τὸ κοῦρατῆμά τοῦς!..

Τᾶχα δέν ξέρουν πὺς ὅλο τὸ χλοιαζήμιο τῶν κορμιῶν δὲ σημαίνει τίποτε κι' εἶνε ἀφρησις: τίς

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΕΣ ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ 3

ΔΑΦΝΕ ΠΑΝΤΑΖΗ

ΜΑΛΛΙΑΡΟΣ ΚΑΙ ΜΑΛΛΙΑΡΟΙ

Ἀλήθεια! τὴ ὁραία πράματα ποῦγραψε ὁ Φωτιάδης. Πῶσα σωτὰ δὲ λέει μὲς στὰ γράμματα ποῦτεῖται στὸν «Ταχυδρόμον», και ποῦ δημοσιεύτηκαν ἀργότερα σὲ βιβλίον, («Τὸ γλωσσικὸν ζήτημα κι' ἡ Ἑκπαίδευτικὴ μας ἀναγέ-νησις») μ' ἔναν πολὺ ὁρατὸ Πρόλογο;

Ὁ κ. Φωτιάδης εἶδε, και κἀτάλαβε πολὺ βαθειά, πὺς στὰ σχολεῖα μας δὲ μαθαίνουμε τίποτα. Λυθῆθηκε κατὰ-καρὰ γιὰ τὸ στρέβλωμα ποῦ παθαίνουνε στὸ σχολεῖο τὰ ρωμιόπουλα; και ὀλλῃς, μ' ἔλη του τὴν ἀγάπη, μ' ἔλη του τὴ φιλοπατρία, νά βοᾷ τὴ ρῖκα τοῦ κακοῦ, νά μὲ διῆτῃ πὺς θά τὸ ἐξολοθρῶσουμε. Δὲ διῆτῃ νά πῇ λόγια ἐρᾶ. Δὲ διῆτῃ νᾶς περιγράψῃ μονάχα τὰ γέλια τῶν σχολεῖω μας,

καθὼς κάνουνε πολλοὶ ἄλλοι γι' ἄλλα πράματα. Διγνόντας ἐπὶ δὲ μαθαίνουμε και τί παθαίνουνε στὰς πολλοὶα μας; Ζητᾶ-ς: κιάλες πὺς τὰ σχολεῖα μας θά γίνουν ἑθνικὰ μας, σχο-λεῖα και πῶι θά τὰ κατολῶδουσιν ἀφτόν.

Ὁ Μένος ὁ φιλήσας, στὸν ὁρατὸ και σοφὸ του πρό-λογο στὴ Γραμματικὴ τῆς Ρωμαιοτικῆς γλώσσας, ἐκεῖ ποῦ κίνει λόγο γιὰ τοῦς δασκάλους μας, ποῦ τοῦς ἔχει ναρκωμένους μιὰ φοβερὴ και δυσκολογιάτρευτῃ ἀρρώστια, ὁ προγονιτισμὸς, λέει: γιὰ τὸ Φωτιάδῃ τ' ἀκούουλα.

«Βρέθηκε ὡστόσο μὲς» στὴν ὁρατὴ ἓνας ἄνθρωπος, ποῦ τὰ νοῦσε ὅλ' ἀφτά τὰ πράματα κατὰκαρὰ. ἓνας ποῦ τι-μᾶει τὸ ἔθνος μὲ τὸ πνέμα του και μὲ τὴ μέθησή του. ὁ Φ. Φωτιάδης, ὁ γιατρός και θέλησῃς νὰ τὸ πῇ, νὰ τὸ φωνάξῃ, νὰ τὸ διδάξῃ, νὰ τ' ἀποδείξῃ, πὺς ὅσο ὑποστη-ρίζουμε γιὰ γλώσσα τοῦ σχολεῖοῦ τὴν καθαρεύουσα, παι-δεύῃ ρωμιακικὴ δέν μπορεί νὰ ὑπάρξῃ και νὰ μὴ χανού-μασται. Καί τί ὁμορρα ποῦ τὰ πῇ, και τί ὁμορρα ποῦ τ' ἀποδείξῃ και λογικά κ' ἐπιστημονικά, κι' ἐμπειρικά μῆ-νε ἔγραψε μὲς» στὸν «Ταχυδρόμον», ὅμῃ ποῖτε τὸν ἔνοιωσε; Οἱ δασκάλου τὸν πῆραν μπρὸς και τὸν πολεμοῦσανε δίχως νά καταλάβουν τί εἶλες γιατί ἔάν τὸ καταλάβαιναν, θά νερποῦσανταν νὰ ποῦν ὅτι εἶπαν ἐνάντια του.»

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Φωτιάδῃ ποῖται νά διαβαστῇ καλά, ποῖται νά μελετῆθῇ. Οἱ δασκάλου προπένταν, ἂν ἔμποῦν τὴν πατρίδα τοῦς και θέλουν τὸ καλὸ τῆς, ποῖται νά τὸ

σπουδάζουν και νά ἰδοῦν πὺς αἰστὰ πράματα γράζον-ται και μὲς γιὰ τὰ σχολεῖα μας, γιὰ τὴν παιδείαν τῶν παιδιῶν μας. Ἀ δὲ φοβούμεν μῆποτε περᾶξω τὴ μετὶν φροσύνη τοῦ Κ. Φωτιάδῃ, θά τοῦ πρότεινα ὅζω ἀπ' τὸ βιβλίον τοῦ και μὲ μεγάλα γράμματα νάβωζε τὰ λόγια τοῦ Κάλβου:

ὅπερ πατρίδος πρόκειται:

ὅσιος ἁγῶνας.

Δὲ θά πῇ πὺς καιὶ ὁλόκληρος ἀπὸ φιλοπατρία, ἐκεῖ-νος ποῦ φρονεῖ γιὰ τὴν ἑθνικὴ ἐκπαίδευση, και γιὰ τὴν ἑθνικὴν γλῶσσαν;

Ὁ ἴταλος Pasquale Villari, σὲ κάποιο λόγο ποῦβγαλε ἔδω, και πέντε χρόνια, στὸ σὺλλογο Dante Alighieri, λέει πολὺ ὁρατὸ πὺς: «pensare alla lingua e diffonderla, vuol dire pensare alla patria, promuovere la prosperità e gli alti destini». Κι ὁ κ. Φωτιάδης φρονεῖ-ζοντας γιὰ τὴ γλῶσσα, φρονεῖ γιὰ τὴν πατρίδα γιατί σάν αἰτίωμα μοῦ φαίνεται τὸ «pensare alla lin-gua, vuol dire pensare alla patria», ποῦ λέει ὁ Vil-lari.

Ναί νά εἰς λέει ὁ Κ. Φωτιάδης στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου του:

...γράφω γιὰ τὸ λαὸ, γιὰ τὸ νέο, και γιὰ τὴν νῆα, γιὰ τὴν κῆτερᾶ, γιὰ τὸν πατέρα, γιὰ τὰ παιδιὰ. Ἐρχο-